

Nr 367.

Godkänd av första kammaren den 18 juni 1920.

Godkänd av andra kammaren den 18 juni 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående beredande av anslag utav statsmedel till svensk biblioteksverksamhet i utlandet.

(Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 28.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.)

Till Konungen.

Enskilda motionärer hava inom riksdagen gjort framställning därom, att utredning måtte komma till stånd, huruvida och under vilka villkor anslag av statsmedel må kunna utgå till svensk biblioteksverksamhet i utlandet.

Här förevarande motion utgör ett led i strävandet att bevara sambandet mellan hemlandet och de svenskar, som för längre eller kortare tid slå sig ned i utlandet. Att bevarandet och stärkandet av detta samband icke blott för de utomlands varande svenskarna utan även för moderlandet är av särdeles stor betydelse torde väl numera vara så allmänt erkänt, att det knappast behöver ytterligare framhållas. Motionärerna hava också påmint om, att riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, vilken såsom namnet angiver, arbetar i detta syfte, vunnit allt jämt ökad förståelse och anslutning bland svenskarna så väl här hemma som i utlandet.

Om svenskhetens bevarande i utlandet är av vikt, då bör det ock vara angeläget att så långt som möjligt främja strävandet därför. Stats-

makterna hava också redan på flera sätt lagt i dagen sin goda vilja i detta avseende. Uttryck härför äro de anslag, som årligen utgå för upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn på ett flertal platser utomlands, exempelvis Berlin, Hamburg och London. Skall varaktigt resultat vinnas, är det emellertid ej nog med skolor, vilka ju så gott som uteslutande måste ägna sig åt barnen. Lika viktigt är, att något göres även för de äldre, enär det i skolan inhämtade eljest snart går förlorat, helst bland dem, som ständigt vistas under främmande inflytelser. Upprättandet av bibliotek med svensk litteratur blir då ett av de verksamaste medlen i nämnda syfte.

Enligt uppgifter, hämtade ur en uppsats av förste bibliotekskonsulenten Fr. Hjelmqvist, införd i Biblioteksbladet 1919, häftet 3, har också ett flertal svenska föreningar i utlandet igångsatt svensk biblioteksverksamhet i större eller mindre omfattning. Så har exempelvis vid Svenska Gustavskyrkan i Köpenhamn upprättats ett bibliotek på över 1,300 band, och en i samma stad bildad mera privat förening, Svenska klubben, har också satt som sitt mål att genom bibliotek stärka samhörighetskänslan hos svenskarna i den danska huvudstaden. På Jutland hava svenska föreningar genom samverkan åstadkommit vandringsbibliotek med svensk litteratur, och i Canada har startats en svensk biblioteksverksamhet efter ganska omfattande plan, det s. k. Svenska nationalbiblioteket, som avser att underlätta anskaffandet och spridandet av svensk litteratur bland de svensktalande i Canada.

Flertalet av de föreningar, som uppbära biblioteksverksamheten i utlandet, äro emellertid ekonomiskt svaga och måste i betydlig utsträckning anlita understöd från hemlandet. Så har riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet under 1919 utdelat understöd åt följande bibliotek i utlandet: till vardera av biblioteken vid Svenska klubben i Aarhus, Svenska föreningen i Aalborg och Svenska föreningen i Horsens 200 kronor, till svenska nationalbiblioteket i Canada 1,000 kronor och till skolbiblioteket i Bompland, Argentina 250 kronor. Tydligt torde emellertid vara, att det understöd, som på enskild väg kan lämnas, ej är tillräckligt för det avsedda syftet.

Då uppstår frågan, om det ej kan anses vara ett svenskt statsintresse att understödja en dylik biblioteksverksamhet, som har till mål att hos utlandssvenskarna vidmakthålla och stärka kännedomen om och sambandet med hemlandets kultur. Enligt riksdagens uppfattning måste detta anses vara förhållandet, och vill riksdagen förorda en sådan åtgärd.

Skall staten understödja denna verksamhet, synes det vara riktigt att

därvid utgå från samma förutsättningar, som i allmänhet varit bestämmande för understöd åt det frivilliga folkbildningsarbetet i hemlandet, nämligen att ett verkligt intresse för saken kommit till uttryck å den plats, understödet avser, samt att garantier finnas, att biblioteken verkligen komma dem till godo, för vilka de äro avsedda. Det synes därför som borde det uppställas som villkor för erhållande av understöd, *dels* att på enskild väg anskaffas minst lika stort belopp som det sökta bidraget, *dels* att biblioteken knytas till sådana sammanslutningar eller institutioner, som kunna anses hava mera bestående eller officiell karaktär, i första hand de svenska legationerna, de svenska utlandsförsamlingarna, svenska sjömanshem, riksföreningen för svenskhetens bevarande o. d. Då det är av vikt, att det enskilda initiativet ej förkväves, torde emellertid ej böra krävas, att biblioteken nödvändigt skola stå under de officiella myndigheternas förvaltning, utan synes det vara tillräckligt med en viss kontroll från dessa myndigheters sida.

Då det gäller anslag till bibliotek, upprättade av enskilda sammanslutningar, torde dessutom för tryggande av verksamhetens stabilitet böra fordras ett visst minimiantal medlemmar, exempelvis 100, i sammanslutningen det gäller. Givetvis kan det i enskilt fall vara önskvärt att på en plats få till stånd svensk biblioteksverksamhet, fastän så stark sammanslutning, som här angivits, ej kunnat åstadkommas. I så fall torde riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet eventuellt med statsunderstöd kunna taga hand om verksamheten.

För åstadkommande av nödig enhetlighet och koncentration torde i regel anslag böra utgå till endast *ett* folkbibliotek och *ett* skolbibliotek med eller utan filialer på samma plats. Ävenledes böra utfärdas bestämmelser för det fall att bibliotek vanvårdas eller förening, som upprättat biblioteket, upplöses.

Beträffande här föreliggande fråga yttrar vidare förste bibliotekskonulenten i förut åberopade uppsats:

»Även studiecirkelrörelsen kan givetvis tänkas överflyttad till utlandet. Med hänsyn till vad som nyss framhölls angående det just i fråga om utlandet särskilt trängande behovet av koncentration och enhetlighet i biblioteksverksamheten, synes emellertid detta överflyttande böra ske under villkor, som något avvika från de nu i hemlandet gällande. Så synes böra föreskrivas, att studiecirkelns böcker skola, sedan de i ett års tid cirkulerat bland cirkelns medlemmar, införlivas med platsens statsunderstödda svenska folkbibliotek, för den händelse cirkeln ej disponerar någon egen, särskilt lämplig bibliotekslokal, i vilket fall dess bibliotek bör kunna

förvaltas som en filial under folkbiblioteket, efter samma regler som detta och under kontroll av dess styrelse. En nödvändig följd av en dylik bestämmelse är, att en studiecirkel skall kunna få statsunderstöd, endast om ett statsunderstött folkbibliotek redan förut finnes på platsen. Å andra sidan synes något minimum ej behöva föreskrivas i fråga om cirkelns medlemstal. Ett nödvändigt villkor bör vara, att cirkeln är ansluten till något riksförbund i hemlandet. Givetvis bör det framhållas som en av folkbibliotekets viktigaste uppgifter att stå dylika studiecirkelar till hjälp med särskilt liberala lånevillkor i fråga om böcker, som cirkeln behöver för sitt arbete.

Två stora områden av utlandssvenskar torde emellertid kunna helt undantagas från möjligheten att av svenska staten erhålla understöd för biblioteksverksamhet. Detta gäller först och främst om Finland. De svenskar, som uppehålla sig här, ha i regel ej någon svårighet att få tillgång till offentliga svenskspråkiga bibliotek. Även Nordamerikas förenta stater synes man möjligen kunna se bort ifrån, då de amerikanska offentliga biblioteken på alla platser, där det svenska elementet är någorlunda talrikt, vanligen söka tillgodose behovet även av svensk litteratur.»

I detta uttalande kan riksdagen i huvudsak instämma, även om vissa platser i Nordamerikas förenta stater måhända böra kunna komma i fråga till erhållande av statsunderstöd.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor anslag av statsmedel må kunna utgå till svenska bibliotek i utlandet, samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 juni 1920.

Med undersåtlig vörndnad.
